

**Geplaatst: 30 maart 2015 09:31, laatste wijziging: 30 maart 2015 09:35**

Ab Flipse • wetenschaps- en universiteitshistoricus aan de Vrije Universiteit Amsterdam

## Spannend maar noodzakelijk evolutiedebat

**De kwestie schepping en/of evolutie is recent op scherp gezet binnen de Gereformeerde Bond (ND 24 maart). Nieuw is niet een verdere acceptatie van de evolutietheorie, maar wel dat er wordt nagedacht over de theologische consequenties van die theorie.**

Daarbij rijst ook de vraag hoe nieuw de huidige standpunten eigenlijk zijn. Wordt de ruimte voor een open discussie, die er altijd zou zijn geweest, nu opeens ingeperkt? Of is juist het accepteren van de evolutietheorie een nieuwe opvatting waarvoor nooit ruimte was?

Wie de afgelopen eeuw overziet, kan niet ontkennen dat orthodoxe protestanten in Nederland, inclusief de Gereformeerde Bond, meestal kritisch zijn geweest over de evolutietheorie, waarbij er overigens altijd individuen waren die de evolutietheorie accepteerden. De kritiek was echter niet eenvormig; er zijn ruwweg drie soorten kritiek op evolutie te onderscheiden.

### letterlijke geschiedenis

Ten eerste werd de evolutietheorie afgewezen op grond van een specifieke exegese van de eerste hoofdstukken van Genesis, waarbij deze hoofdstukken als 'letterlijke' geschiedenis werden opgevat. Deze kritiek was dominant in de jaren zeventig, toen het Amerikaanse fundamentalisme invloedrijk was binnen de EO, en men het bestrijden van de evolutietheorie tot speerpunt had gemaakt.

Een ander soort kritiek is van wijsgerige aard. Deze vind je rond 1900 al bij iemand als Abraham Kuyper. Evolutionaire denkbeelden worden namelijk nogal eens gebruikt om vergaande wereldbeschouwelijke conclusies aan te verbinden; de biologische evolutietheorie wordt dan tot een wereldbeschouwing die je 'naturalistisch evolutionisme' zou kunnen noemen. Hoewel kritiek op dit evolutionisme niet automatisch hoeft te leiden tot verwerping van de evolutietheorie, gebeurde dit in de praktijk vaak wel.

Ten slotte kunnen er theologische redenen zijn om evolutie te verwerpen. Accepteren van evolutie roept immers theologische vragen op over het lijden, de schepping van de mens en de zondeval. Deze kwesties lijken zo ingewikkeld dat de weg naar acceptatie bij voorbaat als 'onbegaanbaar' wordt gezien.

## **blijven steken**

Lange tijd bleef de discussie in gereformeerde kring steken in deze evolutiekritiek. Toch kon niet iedereen zich vinden in de kritiek en er werden ook kanttekeningen bij geplaatst. Een voorbeeld is de discussie over het creationisme in de jaren zeventig. Op grond van een letterlijk-historische exegese van Genesis betoogden creationisten dat er een alternatieve wetenschap moest komen die gebruikmaakte van de gegevens uit de Bijbel. Gereformeerde theologen konden zich hier niet in vinden, omdat de biblicistische, zeer letterlijke exegese van de creationisten niet past binnen de gereformeerde traditie.

Daarnaast hadden ook natuurwetenschappers kritiek: het creationisme kan zich simpelweg niet meten met echte wetenschap, omdat het feitelijk geen wetenschappelijk verdedigbare resultaten oplevert. Dergelijke kritiek op het creationisme kan echter nooit het eindpunt zijn van een discussie, omdat hiermee nog geen eigen visie op de evolutietheorie is gegeven.

## **nieuw?**

Zo'n eigen visie is 'theïstische evolutie' (soms evolutionair creationisme genoemd). Dit standpunt heeft altijd wel aanhangers gekend onder orthodoxprotestanten, maar de discussie erover is sinds het 'Darwinjaar' 2009 geïntensiveerd, nadat enkele voormalige creationisten zich hierbij hebben 'aangesloten'. Theïstisch evolutionisten verwerpen het naturalistisch evolutionisme, maar accepteren de wetenschappelijke evolutietheorie, die volgens hen prima gecombineerd kan worden met scheppingsgeloof. Maar hiermee zijn nog niet alle genoemde theologische vragen oplost. Ook deze opvatting vraagt dus om een vervolgstap.

Zowel het afwijzen van creationisme als het accepteren van theïstische evolutie zijn altijd een optie geweest binnen de gereformeerde traditie. In die zin worden er nu geen nieuwe posities ingenomen. Wat nieuw is, is dat theologen als Gijsbert van den Brink – en internationaal ook anderen – de theologische vervolgstap zetten. Niet in de zin dat zij 'een stap verder' gaan in de acceptatie van de evolutietheorie, maar veeleer dat ze de theologische consequenties van de evolutietheorie systematisch willen doordenken. Een spannende weg, maar gezien het falen van het 'wetenschappelijk creationisme' en het succes van de wetenschappelijke evolutietheorie is het onontkoombaar dat de handschoen wordt opgepakt.